

εις τέτταρα, εὐχολήν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν· (54) (οἱ δέ, εις ἑπτὰ, διήγησιν, ἐρώτησιν, ἀπόκρισιν, ἐντολήν, ἀπαγγελίαν, εὐχολήν, κλήσιν), οὐς καὶ πυθμένας εἶπε λόγων. Ἄλκιδάμας δὲ (fr. 8; O. A. II, 155b36) τέτταρας λόγους φησί, φάσιν, ἀπόφασιν, ἐρώτησιν, προσαγόρευσιν. πρῶτον δὲ τῶν λόγων ἑαυτοῦ ἀνέγνω τὸν Περί θεῶν, οὗ τὴν ἀρχὴν ἄνω παρεθέμεθα· ἀνέγνω δ' Ἀθήνησιν ἐν τῇ Εὐριπίδου οἰκίαι ἢ, ὡς τινες, ἐν τῇ Μεγακλείδου· ἄλλοι ἐν Λυκείῳ, μαθητοῦ τὴν φωνὴν αὐτῷ χρησαντος Ἀρχαγόρου τοῦ Θεοδότου. κατηγορήσε δ' αὐτοῦ Πυθόδωρος Πολυζήλου, εἰς τῶν τετρακοσίων· Ἀριστοτέλης δ' Εὐαθλὸν φησιν (fr. 67; cfr. B 6).

(55) ἔστι δὲ τὰ σωιζόμενα αὐτοῦ βιβλία τάδε· *** Τέχνη ἐριστικῶν, Περί πάλης, Περί τῶν μαθημάτων, Περί πολιτείας, Περί φιλοτιμίας, Περί ἀρετῶν, Περί τῆς ἐν ἀρχῇ καταστάσεως, Περί τῶν ἐν Ἐίδου, Περί τῶν οὐκ ὀρθῶς τοῖς ἀνθρώποις πρασσομένων, Προστακτικός, Δίκη ὑπὲρ μισθοῦ, Ἀντιλογιῶν αβ. καὶ ταῦτα μὲν αὐτῷ τὰ βιβλία.

γέγραφε δὲ καὶ Πλάτων εἰς αὐτὸν διάλογον. φησὶ δὲ Φιλόχορος (fr. 168; FHG I, 412) πλείοντος αὐτοῦ εἰς Σικελίαν τὴν ναῦν καταποντωθῆναι· καὶ τοῦτο αἰνίττεσθαι Εὐριπίδην ἐν τῷ Ἰξίονι (-410/-408). ἔνιοι κατὰ τὴν ὁδὸν τελευτῆσαι αὐτόν, βίωσαντα ἔτη πρὸς τὰ ἐνενήκοντα. (56) Ἀπολλόδωρος (F GrHist. 244 F 71; II, 1040) δὲ φησιν ἑβδομήκοντα, σοφιστεῦσαι δὲ τεσσαράκοντα καὶ ἀκμᾶζειν κατὰ τὴν τετάρτην καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα (-444/-441).

λέγεται δὲ ποτε αὐτὸν ἀπαιτοῦντα τὸν μισθὸν Εὐαθλὸν τὸν μαθητὴν ἐκείνου εἰπόντος ἄλλ' οὐδέπω νίκην νενίκηκα' εἰπεῖν ἄλλ' ἐγὼ μὲν ἂν νικήσω, ὅτι ἐγὼ ἐνίκησα, λαβεῖν με δεῖ· ἐὰν δὲ σύ, ὅτι σύ' (cfr. B 6).

γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Πρωταγόρας ἀστρολόγος, εἰς ὃν καὶ Εὐφορίων (p. 31 Scheidweiler) ἐπικήδειον ἔγραψε· καὶ τρίτος Στωικός φιλόσοφος.

A 2 = Filostratos, Vitae sophistarum I, 10, 1n.

Πρωταγόρας δὲ ὁ Ἀβδηρίτης σοφιστής (καὶ) Δημοκρίτου μὲν ἀκροατῆς οἰκοὶ ἐγένετο, ὠμίλησε δὲ καὶ τοῖς ἐκ Περσῶν μάγοις κατὰ τὴν Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔλασιν. πατὴρ γὰρ ἦν αὐτῷ Μαιάνδριος πλούτῳ κατεσκευασμένος παρὰ πολλοὺς τῶν ἐν τῇ Θράκῃ, δεξάμενος δὲ καὶ τὸν Ξέρξην οἰκίαι τε καὶ δώροις τὴν ξυνουσίαν τῶν μάγων τῷ παιδί παρ' αὐτοῦ εὔρετο. οὐ γὰρ παιδεύουσι τοὺς μὴ Πέρσας Πέρσαι μάγοι, ἢ μὴ ὁ βασιλεὺς ἐφῆι. (2) τὸ δὲ ἀπορεῖν φάσκειν, εἴτε εἰσὶ θεοὶ εἴτε οὐκ εἰσὶ, δοκεῖ μοι Πρωταγόρας ἐκ τῆς Περσικῆς παιδεύσεως παρανομησαι· μάγοι γὰρ ἐπιθειάζουσι μὲν οἷς ἀφανῶς δρῶσι, τὴν δὲ ἐκ φανεροῦ δόξαν τοῦ θεοῦ καταλύουσιν οὐ βουλόμενοι δοκεῖν παρ' αὐτοῦ δύνασθαι. (3) διὰ μὲν δὴ τοῦτο πάσης γῆς ὑπὸ Ἀθηναίων ἠλάθη ὡς μὲν τινες, κριθείς, ὡς δὲ ἐνίοις δοκεῖ, ψήφου ἐπενεχθείσης μὴ κριθέντι. νήσους δὲ

ἐξ ἠπειρῶν ἀμείβων καὶ τὰς Ἀθηναίων τριήρεις φυλαττόμενος πάσαις θαλάτταις ἐνεσπαρμένας κατέδου πλέον ἐν ἀκατίῳ μικρῶι. (4) τὸ δὲ μισθοῦ διαλέγεσθαι πρῶτος εὔρε, πρῶτος δὲ παρέδωκεν Ἑλλησι, πρῶγμα οὐ μεμπτόν· ἅ γὰρ σὺν δαπάνῃ σπουδάζομεν, μᾶλλον ἀσπαζόμεθα τῶν προῖκα. γνοὺς δὲ τὸν Πρωταγόραν ὁ Πλάτων σεμνῶς μὲν ἐρμηνεύοντα, ἐνυπτιάζοντα δὲ τῇ σεμνότητι καὶ που καὶ μακρολογώτερον τοῦ συμμέτρου, τὴν ἰδέαν αὐτοῦ μῦθῳ μακρῶι ἐχαρακτήρισεν.

A 3 = Hésychios, Onomatol. = Schol. Plat. de rep. 600c

Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος Ἀβδηρίτης. οὗτος φορτοβαστάκτης ἦν, ἐντυχῶν δὲ Δημοκρίτῳ ἐφιλοσόφησε καὶ ἐπὶ ῥητορείαν ἔσχε. καὶ πρῶτος λόγους ἐριστικούς εὔρε καὶ μισθὸν ἔπραξε τοὺς μαθητὰς μνᾶς ρ. διὸ καὶ ἐπεκλήθη Λόγος. τούτου μαθητὴς Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος. ἐκαύθη δὲ τὰ τούτου βιβλία ὑπ' Ἀθηναίων. εἶπε γάρ· „περὶ θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναί οὔτε ὡς εἰσὶν οὔτε ὡς οὐκ εἰσὶν“ (B 4). ἔγραψε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Πλάτων διάλογον. πλέοντος δὲ αὐτοῦ εἰς Σικελίαν ἐτελεύτησε ναυαγῆσας ἐτῶν <ὦν> ἐνενήκοντα, σοφιστεύσας ἔτη τεσσαράκοντα.

A 4/1 = Eusebios, Chron. Hier.

Euripides ... clarus habetur et Protagoras sophista cuius libros decreto publico Athenienses combusserunt Ol. 84 (-444/-441).

A 4/2 = Apuleius, Flor. 18

Protagoras qui sophista fuit longe multiscius et cum primis rhetoricae repertoribus perfacundus, Democriti physici civis aequaevus (inde ei suppeditata doctrina est), eum Protagoran aiunt cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberem condicione temeraria pepigisse etc.

A 5/1 = Platón, Protagoras 317b-319

Πρωταγόρας· ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστὴς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους ... 317c καίτοι πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλά μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου οὔ, πάντων ἀν' ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατῆρ εἶην ... 318a ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοί, ἐὰν ἐμοὶ συνῆις, ἢ ἀν' ἡμέραι ἐμοὶ συγγένηι, ἀπιέναι οἴκαδε βελτίονι γεγονότι καὶ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ταῦτά ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι ... 318d οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὖ ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες (καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἴππιαν ἀπέβλεψεν), παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου τοῦ ἢ

περὶ οὗ ἤκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν ... 319a Σωκράτης· Δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτό ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι.

A 5 /2 = Platón, Protagoras 349a

σύ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυζάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνευσθαι.

A 6 = Platón, Protagoras 328b

διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποίημαι· ἐπειδὴν γὰρ τις παρ' ἐμοῦ μάθη, ἐὰν μὲν βούληται, ἀπέδωκεν ὃ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μή, ἐλθὼν εἰς ἱερὸν ὁμόσας, ὅσου ἂν φῆι ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκε.

A 7 = Platón, Protagoras 329b

Πρωταγόρας δὲ ὅδε ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὸ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρόμενος περιμεῖναί τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. (Cfr. 334d.)

A 8 = Platón, Meno 91d

οἶδα γὰρ ἄνδρα ἓνα Πρωταγόραν πλείω χρήματα κτησάμενον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν τε, ὃς οὕτως περιφανῶς καλὰ ἔργα ἠργάζετο, καὶ ἄλλους δέκα τῶν ἀνδριαντοποιῶν...

(91e) Πρωταγόρας δὲ ἄρα ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐλάνθανεν διαφθείρων τοὺς συγγιγνομένους καὶ μοχθηροτέρους ἀποπέμπων ἢ παρελάμβανεν πλεῖν ἢ τετραράκοντα ἔτη. οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐγγὺς καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότα, τετραράκοντα δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα. καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔτι εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηνὴν εὐδοκιμῶν οὐδὲν πέπαυται.

A 9 = Platón, Hippias mai. 282de

ἀφικόμενος δὲ ποτε εἰς Σικελίαν Πρωταγόρου αὐτόθι ἐπιδημοῦντος καὶ εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσβυτέρου ὄντος πολὺ νεώτερος ὢν...

A 10 = Plútarchos, Pericl. 36

πεντάθλου γάρ τινος ἀκοντίω πατάξαντος Ἐπίτιμον τὸν Φαρσάλιον ἀκουσίως καὶ κτείναντος, ἡμέραν ὅλην ἀναλῶσαι μετὰ Πρωταγόρου διαποροῦντα, πότερον τὸ ἀκόντιον ἢ τὸν βαλόντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἀγωνοθέτας κατὰ τὸν ὀρθότατον λόγον αἰτίους χρῆ τοῦ πάθους ἡγεῖσθαι.

A 11 /1 = Athénaios, Deipnosophistae V, 218b (V, 59 Kaibel)

ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἐν τῷ Ἰπποκράτει διάλογος μετὰ τὴν Ἰπποκράτους τελευταίαν γενόμενος παρεληφότος ἤδη τὴν οὐσίαν Καλλίου, τοῦ Πρωταγόρου <μέμνηται> παραγεγονότος τὸ δεύτερον οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις (309 D). ὁ δ' Ἰπποκράτης ἐπὶ μὲν Εὐθυδήμου ἄρχοντος (-431 ?) στρατηγῶν παρατέτακται μετὰ Νικίου πρὸς Ταναγραίους καὶ τοὺς παραβοηθοῦντας Βοιωτῶν καὶ τῇ μάχῃ νενίκηκε, τέθηκε δὲ πρὸ τῆς ἐπ' Ἀλκαίου (-421) διδασκαλίας τῶν Εὐπόλιδος Κολάκων οὐ πολλῶι χρόνῳ κατὰ τὸ εἶκος ... ἐν οὖν τούτῳ τῷ δράματι Εὐπόλις τὸν Πρωταγόραν ὡς ἐπιδημοῦντα εἰσάγει, Ἀμειψίας δ' ἐν τῷ Κόνῳ (I, 673 K.) δύο πρότερον ἔτεσιν διδαχθέντι (-423) οὐ καταριθμεῖ αὐτὸν ἐν τῷ τῶν φροντιστῶν χορῶι· δῆλον οὖν ὡς μετὰ τούτων τῶν χρόνων παραγγέγονεν.

A 11 /2 = Athénaios, Deipnosophistae XI, 505f

ἀλλὰ μὴν οὐ δύνανται Πάραλος καὶ Ξάνθιππος οἱ Περικλέους υἱοὶ τελευτήσαντος τῷ λοιμῶι Πρωταγόραι διαλέγεσθαι, ὅτε <τὸ> δεύτερον ἐπεδήμησε ταῖς Ἀθήναις, οἱ ἔτι πρότερον τελευτήσαντες.

A 11 /3 = Eustath., Od. 1547, 53

ἐμφαίνειν Εὐπόλις λέγεται τὸν φυσικὸν Πρωταγόραν διακωμωιδῶν ἐν τῷ ὅς ἀλαζονεύεται μὲν ἀλιτήριος περὶ τῶν μετεώρων, τὰ δὲ χαμᾶθεν ἐσθίει' (fr. 146 b Kock). cfr. fr. 147 ἵππειν γὰρ αὐτὸν (Καλλίας) Πρωταγόρας ἐκέλευ', ἵνα πρὸ τοῦ κυνὸς τὸν πνεῦμον ἔκκλυστον φορῆι'.

A 12 = Sextos Empirikos, Adversus math. IX, 55, 56

συμφέρεται δὲ τούτοις τοῖς ἀνδράσι καὶ Θεόδωρος ὁ ἄθεος καὶ κατὰ τινὰς Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης ... ῥητῶς που γράψας· ἵππειν δὲ θεῶν οὔτε εἰ εἰσὶν οὔθ' ὁποῖοί τινες εἰσὶ δύναμαι λέγειν· πολλὰ γὰρ ἐστὶ τὰ κωλύοντά με' (B 4). παρ' ἣν αἰτίαν θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένων τῶν Ἀθηναίων διαφυγῶν καὶ κατὰ θάλατταν πταίσας ἀπέθανεν. μέμνηται δὲ ταύτης τῆς ἱστορίας καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Σίλλων (fr. 5 D.) ταῦτα διεξερχόμενος·

ὥστε καὶ μετέπειτα σοφιστῶν

οὔτ' ἀλιγυγλώσσωι οὔτ' ἀσκόπωι οὔτ' ἀκυλίστωι

Πρωταγόρηι. ἔθελον δὲ τέφρην συγγράμματα θεῖναι,

ὅτι θεοὺς κατέγραψ' οὐτ' εἰδέναι οὔτε δύνασθαι
 ὅπποιοί τινές εἰσι καὶ οἱ τινες ἀθρήσασθαι,
 πᾶσαν ἔχων φυλακὴν ἐπιεικείης. τὰ μὲν οὐ οἱ
 χραίσμησ', ἀλλὰ φυγῆς ἐπεμαίετο, ὄφρα μὴ οὕτως
 Σωκρατικὸν πίνων ψυχρὸν ποτὸν αἶδα δύημι.

A 13 = Platón, Cratylus 385e

ὥσπερ Πρωταγορας ἔλεγεν λέγων πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ἄνθρωπον (B 1), ὡς ἄρα οἶα μὲν ἂν ἐμοὶ φαίνηται τὰ πράγματα εἶναι, τοιαῦτα μὲν ἔστιν ἐμοί· οἶα δ' ἂν σοί, τοιαῦτα δὲ σοί.

A 14 = Sextos Empeirikos, Pyrrhoniae hypotyposes I, 216-219

Πρόταγοράς volí, že mírou všech věcí je člověk, jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou (B 1). Kritérium nazývá „míra“, pro věci užívá výraz *chrémata*; takže vlastně chce říci, že kritériem všech věcí je člověk, jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou. Tímto považuje jevy za jedinečné pro každého. ...

καὶ ὁ Πρωταγορας δὲ βούλεται πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν (B 1), μέτρον μὲν λέγων τὸ κριτήριον, χρημάτων δὲ τῶν πραγμάτων, ὡς δυνάμει φάσκειν πάντων πραγμάτων κριτήριον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν. καὶ διὰ τοῦτο τίθησι τὰ φαινόμενα ἐκάστωι μόνα, καὶ οὕτως εἰσάγει τὸ πρὸς τι ...

(217) Tento muž tedy říká, že látka je plynoucí (*rheustés*, proudící); když pak plyne, tak se nepřetržitě děje, že něco přichází za to, co odchází; vjemy se mění uspořádání proměňují se podle věku i dalších stavů těla.

(217) φησὶν οὖν ὁ ἀνήρ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι, ῥεούσης δὲ αὐτῆς συνεχῶς προσθέσεις ἀντὶ τῶν ἀποφορήσεων γίνεσθαι καὶ τὰς αἰσθήσεις μετακοσμεῖσθαι τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι παρὰ τε <τὰς> ἡλικίας καὶ παρὰ τὰς ἄλλας κατασκευὰς τῶν σωμάτων.

(218) Říká pak i to, že důvody všech jevů jsou skryté v látce, takže látka, nakolik je to na ní, může být vším, co se komukoli jeví. Lidé však zmocňují toho či onoho, podle svých rozličných rozpoložení. ...

(218) λέγει δὲ καὶ τοὺς λόγους πάντων τῶν φαινομένων ὑποκειῖσθαι ἐν τῇ ὕλει, ὡς δύνασθαι τὴν ὕλην ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ πάντα εἶναι ὅσα πᾶσι φαίνεται. τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἄλλοτε ἄλλων ἀντιλαμβάνεσθαι παρὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν διαθέσεις· τὸν μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἐκεῖνα τῶν ἐν τῇ ὕλει καταλαμβάνειν ἂ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι φαίνεσθαι δύναται, τὸν δὲ παρὰ φύσιν ἂ τοῖς παρὰ φύσιν. (219) καὶ ἤδη παρὰ τὰς ἡλικίας καὶ κατὰ τὸ ὕπνου ἢ ἐγρηγορέναι καὶ

καθ' ἕκαστον εἶδος τῶν διαθέσεων ὁ αὐτὸς λόγος. γίνεται τοίνυν κατ' αὐτὸν τῶν ὄντων κριτήριον ὁ ἄνθρωπος. πάντα γὰρ τὰ φαινόμενα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἔστιν, τὰ δὲ μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων φαινόμενα οὐδὲ ἔστιν. ὀρῶμεν οὖν ὅτι καὶ περὶ τοῦ τὴν ὕλην ῥευστὴν εἶναι καὶ περὶ τοῦ τοὺς λόγους τῶν φαινομένων πάντων ἐν αὐτῇ ὑποκείσθαι δογματίζει, ἀδήλων ὄντων καὶ ἡμῖν ἐφεκτῶν.

A 15 = Sextos Empirikos, *Adversus mathem.* VII, 389

πᾶσαν μὲν οὖν φαντασίαν οὐκ <ἄν> εἴποι τις ἀληθῆ διὰ τὴν περιτροπὴν, καθὼς ὁ τε Δημόκριτος καὶ ὁ Πλάτων (*Theaet.* 171a) ἀντιλέγοντες τῷ Πρωταγόρῳ ἐδίδασκον· εἰ γὰρ πᾶσα φαντασία ἐστὶν ἀληθῆς, καὶ τὸ μὴ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ, κατὰ φαντασίαν ὑφιστάμενον, ἔσται ἀληθές, καὶ οὕτω τὸ πᾶσαν φαντασίαν εἶναι ἀληθῆ γενήσεται ψεῦδος.

A 16 = Hermiás, *Irris.* 9 (D. 653)

ἀλλ' ἐπὶ θάτερα Πρωταγορας ἐστηκῶς ἀνθέλκει με φάσκων· ὄρος καὶ κρίσις τῶν πραγμάτων ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ μὲν ὑποπίπτοντα ταῖς αἰσθήσεσιν ἔστι πράγματα, τὰ δὲ μὴ ὑποπίπτοντα οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς εἶδεσι τῆς οὐσίας.

A 17 = Aristotelés, *Metaphysica* IX, 3; p. 1046b 29

εἰσὶ δὲ τινες οἱ φασιν, οἷον οἱ Μεγαρικοί, ὅταν ἐνεργῆ μόνον δύνασθαι, ὅταν δὲ μὴ ἐνεργῆ, οὐ δύνασθαι, οἷον τὸν μὴ οἰκοδομοῦντα οὐ δύνασθαι οἰκοδομεῖν, ἀλλὰ τὸν οἰκοδομοῦντα, ὅταν οἰκοδομῆ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οἷς τὰ συμβαίοντα ἄτοπα οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. δῆλον γάρ, ὅτι οὐτ' οἰκοδόμος ἔσται, ἐὰν μὴ οἰκοδομῆ· τὸ γὰρ οἰκοδόμῳ εἶναι τὸ δυνατῶι εἶναί ἐστιν οἰκοδομεῖν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. εἰ οὖν ἀδύνατον τὰς τοιαύτας ἔχειν τέχνας μὴ μαθάνοντά ποτε καὶ λαβόντα, καὶ μὴ ἔχειν (1047a) μὴ ἀποβαλόντα ποτέ (ἢ γὰρ λήθῃ ἢ πάθει τινὶ ἢ χρόνῳ· οὐ γὰρ δὴ τοῦ γε πράγματος φθαρέντος· ἀεὶ γὰρ ἔστιν), ὅταν παύσῃται, οὐχ ἔξει τὴν τέχνην, πάλιν δ' εὐθὺς οἰκοδομήσει πῶς λαβῶν; καὶ τὰ ἀψυχα δὴ ὁμοίως· οὔτε γὰρ ψυχρὸν οὔτε θερμὸν οὔτε γλυκὺ οὔτε ὅλως αἰσθητὸν οὐθὲν ἔσται μὴ αἰσθανομένων· ὥστε τὸν Πρωταγόρου λόγον συμβήσεται λέγειν αὐτοῖς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἰσθησιν ἔξει οὐδέν, ἐὰν μὴ αἰσθάνηται μὴδ' ἐνεργῆ.

A 18 = Tertullianus, *De anima* 15

etiam Protagoras, etiam Apollodorus, etiam Chrysippus haec sapiunt.

A 19 /1 = Platón, *Euthydemus* 286bc

οὐ γάρ τοι ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν λόγον ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν) πολλῶν δὴ καὶ πολλακίς ἀκηκοῶς ἀεὶ θαυμάζω. καὶ γὰρ οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν σφόδρα ἐχρῶντο αὐτῶι καὶ οἱ ἔτι παλαιότεροι (cfr. 22 A 7): ἐμοὶ δὲ ἀεὶ θαυμαστός τις δοκεῖ εἶναι καὶ τοὺς τε ἄλλους ἀνατρέπων καὶ αὐτὸς αὐτόν.

A 19 /2 = Aristotelés, *Metaphysica* III, 4; p. 1007b 18

ἔτι εἰ ἀληθεῖς αἱ ἀντιφάσεις ἅμα κατὰ τοῦ αὐτοῦ πᾶσαι, δῆλον ὡς ἅπαντα ἔσται ἔν. ἔσται γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ τριήρης καὶ τοῖχος καὶ ἄνθρωπος, εἰ κατὰ παντός τι ἢ καταφῆσαι ἢ ἀποφῆσαι ἐνδέχεται, καθάπερ ἀνάγκη τοῖς τὸν Πρωταγόρου λέγουσι λόγον. εἰ γὰρ τῶι δοκεῖ μὴ εἶναι τριήρης ὁ ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι οὐκ ἔστι τριήρης: ὥστε καὶ ἔστιν, εἴπερ ἡ ἀντίφασις ἀληθής.

A 19 /3 = Aristotelés, *Metaphysica* XI, 6; p. 1062b 13

ἐκεῖνος ἔφη πάντων εἶναι χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον, οὐδὲν ἕτερον λέγων ἢ τὸ δοκοῦν ἐκάστωι τοῦτο καὶ εἶναι παγίως: τούτου δὲ γιγνομένου τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ τᾶλλα τὰ κατὰ τὰς ἀντικειμένας λεγόμενα φάσεις, διὰ τὸ πολλακίς τοισδὶ μὲν φαίνεσθαι τόδε εἶναι καλὸν τοισδὶ δὲ τούναντίον, μέτρον δ' εἶναι τὸ φαινόμενον ἐκάστωι.

A 20 /1 = Kléméns Alex., *Stromata* VI, 65

Ἐλληνές φασι Πρωταγόρου προκατάρξαντος παντὶ λόγῳ λόγον ἀντικεῖσθαι.

A 20 /2 = Seneca, *Ep.* 88, 43

Protagoras ait de omni re in utramque partem disputari posse ex aequo et de hac ipsa, an omnis res in utramque partem disputabilis sit.

A 21 /1 = Aristotelés, *Rhetorica* II, 24; p. 1402a 23

... slabší ... důvod (*logos*, řeč) činit silnějším (B 6b). ...

καὶ τὸ τὸν ἦττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν (B 6 b) τοῦτ' ἔστιν. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα: ψευδός τε γὰρ ἔστιν καὶ οὐκ ἀληθές ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.

A 21 /2 = Stefanos Byz. s. v. Ἰαβδηρα

Πρωταγορας, ὃν Εὐδοξος (fr. 4 Gisinger *Stoicea* VI, 78) ἱστορεῖ τὸν ἦσσω καὶ κρείσσω λόγον πεποικέναι καὶ τοὺς μαθητὰς δεδιδαχέναι τὸν αὐτὸν ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν.

A 21a = Platón, *Theaetetus* 166d

ἐγὼ γὰρ φημι μὲν τὴν ἀλήθειαν ἔχειν ὡς γέγραφα· μέτρον γὰρ ἕκαστον ἡμῶν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ μὴ, μυρίον μὲντοι διαφέρειν ἕτερον ἑτέρου αὐτῶι τούτῳ, ὅτι τῶι μὲν ἄλλα ἔστι τε καὶ φαίνεται, τῶι δὲ ἄλλα. καὶ σοφίαν καὶ σοφὸν ἄνδρα πολλοῦ δέω τὸ μὴ φάναι εἶναι, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον καὶ λέγω σοφόν, ὃς ἂν τινι ἡμῶν, ὧι φαίνεται καὶ ἔστι κακά, μεταβάλλων ποιήσῃ ἀγαθὰ φαίνεσθαι τε καὶ εἶναι.

167b ἀλλ' οἶμαι πονηρᾶς ψυχῆς ἔξει δοξάζοντα συγγενῆ ἑαυτῆς χρηστή (sc. ἔξις) ἐποίησε δοξάσαι ἕτερα τοιαῦτα, ἃ δὴ τινες (τὰ φαντάσματα) ὑπὸ ἀπειρίας ἀληθῆ καλοῦσιν, ἐγὼ δὲ βελτίω μὲν τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀληθέστερα δὲ οὐδέν. καὶ τοὺς σοφούς ... κατὰ μὲν σώματα ἰατροὺς λέγω, κατὰ δὲ φυτὰ γεωρογούς. φημι γὰρ καὶ τούτους τοῖς φυτοῖς ἀντὶ πονηρῶν αἰσθήσεων, ὅταν τι αὐτῶν ἀσθενῆι, χρηστὰς καὶ ὑγιεινὰς αἰσθήσεις τε καὶ ἀληθεῖς ἐμποιεῖν, τοὺς δὲ γε σοφούς τε καὶ ἀγαθοὺς ῥήτορας ταῖς πόλεσι τὰ χρηστὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν δίκαια δοκεῖν εἶναι ποιεῖν. ἐπεὶ οἷά γ' ἂν ἐκάστη πόλει δίκαια καὶ καλὰ δοκῆι, ταῦτα καὶ εἶναι αὐτῆι, ἕως ἂν αὐτὰ νομίζῃ. ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀντὶ πονηρῶν ὄντων αὐτοῖς ἐκάστων χρηστὰ ἐποίησεν εἶναι καὶ δοκεῖν. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ σοφιστὴς τοὺς παιδευομένους οὕτω δυνάμενος παιδαγωγεῖν σοφός τε καὶ ἄξιος πολλῶν χρημάτων τοῖς παιδευθεῖσιν. καὶ οὕτω σοφώτεροί τε εἰσιν ἕτεροι ἑτέρων καὶ οὐδεὶς ψευδῆ δοξάζει, καὶ σοί, ἔάν τε βούληι ἔάν τε μὴ, ἀνεκτέον ὄντι μέτρῳ· σώζεται γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος οὗτος.

A 22 = Platón, Protagoras 333d

ἄρ' οὖν ... ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἃ ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις;

Ἦ καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη (Πρωταγόρας), κὰν μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ᾗ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθὰ.

(334a) πότερον ... λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἢ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστὶν, ἢ ἢ μὴδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς;

Ἦ οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστὶ, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δὲ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ...

A 23 /1 = Platón, Theaetetus 162d

ὦ γενναῖοι παῖδες τε καὶ γέροντες, δημηγορεῖτε συγκαθεζόμενοι θεοὺς τε εἰς τὸ μέσον ἄγοντες, οὓς ἐγὼ ἔκ τε τοῦ λέγειν καὶ τοῦ γράφειν περὶ αὐτῶν, ὡς εἰσὶν ἢ ὡς οὐκ εἰσὶν, ἐξαιρῶ.

A 23 /2 = Cicero, De natura deorum I, 24, 63

Abderites quidem Protagoras ... sophistes temporibus illis vel maximus, cum in principio libri sic posuisset 'de divis neque ut sint neque ut non sint habeo dicere', Atheniensium iussu urbe atque agro est exterminatus librique eius in contione combusti.

A 23 /3 = Cicero, De natura deorum I, 12, 29 (D. 535)

nec vero Protagoras, qui sese negat omnino de deis habere quod liqueat, sint non sint qualesue sint, quicquam videtur de natura deorum suspicari.

A 23 /4 = Filodémos, De pietate c. 22; p. 89 G.

ἢ τοὺς ἄγνωστον εἶ τινές εἰσι θεοὶ λέγοντας ἢ ποῖοί τινές εἰσιν.

A 23 /5 = Diogenés z Oinoandy fr. 12; c. 2, 1; p. 19 William

Πρωταγορας δὲ ὁ Ἀβδηρείτης τῆι μὲν δυνάμει τὴν αὐτὴν ἤνεγκε Διαγόραι δόξαν, ταῖς λέξεσιν δὲ ἑτέραις ἐχρήσατο, ὡς τὸ λείαν ἰταμὸν αὐτῆς ἐκφευξομένους. ἔφησε γὰρ μὴ εἰδέναι, εἰ θεοὶ εἰσίν· τοῦτο δ' ἐστὶν τὸ αὐτὸ τῶι λέγειν εἰδέναι ὅτι μὴ εἰσίν.

A 24 = Platón, Cratylus 391b-c

εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ σοφισταί, οἷσπερ καὶ ὁ ἀδελφός σου Καλλίας πολλὰ τελέσας χρήματα σοφὸς δοκεῖ εἶναι. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐγκρατὴς εἶ τῶν πατρώιων, λιπαρεῖν χρὴ τὸν ἀδελφὸν καὶ δεῖσθαι αὐτοῦ διδάξαι σε τὴν ὀρθότητα (τῶν ὀνομάτων) περὶ τῶν τοιούτων ἦν ἔμαθεν παρὰ Πρωταγόρου.

Ἄτοπος μεντὰν εἶη μου, ὦ Σώκρατες, ἡ δέησις, εἰ τὴν μὲν Ἀλήθειαν τὴν Πρωταγόρου ὅλως οὐκ ἀποδέχομαι, τὰ δὲ τῆι τοιαύτη ἀληθείαι ῥηθέντα ἀγαπώην ὡς τοῦ ἄξια.

A 25 /1 = Platón, Protagoras 339a

ἡγοῦμαι ... ἀνδρὶ παιδείας μέγιστον μέρος εἶναι περὶ ἐπῶν δεινὸν εἶναι· ἔστιν δὲ τοῦτο τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν λεγόμενα οἷόν τ' εἶναι συνιέναι ἅ τε ὀρθῶς πεποιήται καὶ ἅ μὴ, καὶ ἐπίστασθαι διελεῖν τε καὶ ἐρωτώμενον λόγον δοῦναι.

A 25 /2 = Gnomologium Vaticanum 743 ed. Sternbach n. 468

Πρωταγορας ἐποποιουῦ τινος αὐτὸν βλασφημοῦντος ἐπὶ τῶι μὴ ἀποδέχεσθαι τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὧ τᾶν, ἔφη, κρεῖττον μοί ἐστι κακῶς ἀκούειν ὑπὸ σοῦ ἢ τῶν σῶν ποιημάτων ἀκούειν'.

A 26 = Platón, Phaedrus 266d

προοίμιον μὲν οἶμαι πρῶτον ὡς δεῖ τοῦ λόγου λέγεσθαι ἐν ἀρχῆι· ταῦτα λέγεις (ἢ γάρ;) τὰ κομψὰ τῆς τέχνης;

Ναί.

Δεύτερον δὲ δὴ διήγησίν τινα μαρτυρίας τ' ἐπ' αὐτῇ, τρίτον τεκμήρια, τέταρτον εἰκότα· καὶ πίστωσιν οἶμαι καὶ ἐπιπίστωσιν λέγειν τὸν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα.

Τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον; (cfr. 82 A 30)

Τί μὴν;

καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίαι τε καὶ ἀπολογίαί. τὸν δὲ κάλλιστον Πάριον Εὐνήν (PLG II, 269 B.; ALG I, 78 D.) ἐς μέσον οὐκ ἄγομεν, ὅς ὑποδήλωσιν τε πρῶτος ἠὔρεν καὶ παρεπαίνους;

οἱ δ' αὐτὸν καὶ παραψόγους φασὶν ἐν μέτρῳ λέγειν μνήμης χάριν· σοφὸς γὰρ ἀνήρ. Τεισίαν (82 A 7; 85 A 2) δὲ Γοργίαν τε ἑάσομεν εὔδειν, οἱ πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον, τὰ τε αὖ σμικρὰ μεγάλα καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ φαίνεσθαι ποιούσιν διὰ ῥώμην λόγου, καινὰ τε ἀρχαίως τὰ τ' ἐναντία καινῶς, συντομίαν τε λόγων καὶ ἄπειρα μήκη περὶ πάντων ἀνηῦρον; ταῦτα δὲ ἀκούων ποτέ μου Πρόδικος (84 A 20) ἐγέλασεν, καὶ μόνος αὐτὸς ἠῤῥηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνην· δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν οὔτε βραχέων ἀλλὰ μετρίων.

Σοφώτατά γε, ὦ Πρόδικε.

Ἴππίαν (86 A 12) δὲ οὐ λέγομεν;

οἶμαι γὰρ ἂν σύμψηφον αὐτῷ καὶ τὸν Ἥλεϊον γενέσθαι.

Τί δ' οὐ;

Τὰ δὲ Πώλου πῶς φράσωμεν αὖ μουσεῖα λόγων, ὡς διπλασιολογίαν καὶ γνωμολογίαν καὶ εἰκονολογίαν, ὀνομάτων τε Λικυμνείων, ἃ ἐκείνῳ ἐδωρήσατο πρὸς ποίησιν εὐεπείας;

Πρωταγόρεια δέ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἦν μέντοι τοιαῦτ' ἄττα;

Ὅρθοπέπιά γέ τις, ὦ παῖ, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλά. τῶν γε μὴν οἰκτρογῶων ἐπὶ γῆρας καὶ πενίαν ἐλκομένων λόγων κεκρατηκέναι τέχνῃ μοι φαίνεται τὸ τοῦ Χαλκηδονίου (Thrasymachos) σθένος, ὀργίσαι τε αὖ πολλοὺς ἅμα δεινὸς ἀνήρ· γέγονεν καὶ πάλιν ὠργισμένοις ἐπάιδων κηλεῖν, ὡς ἔφη· διαβάλλειν τε καὶ ἀπολύσασθαι διαβολὰς ὅθεν δὴ κράτιστος. τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων κοινῇ πᾶσιν ἔοικεν συνδεδογμένον εἶναι, ὧι τινὲς μὲν ἐπάνοδον, ἄλλοι δ' ἄλλο τίθενται ὄνομα.

A 27 = Aristotelés, Rhetorica III, 5; p. 1407b 6

... Prótogorás rozlišil rody jmen: mužský, ženský a předmětový.

τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει, ἄρρενα καὶ θήλεα καὶ σκεύη.

A 28 = Aristotelés, De sophisticis elench. 14; p. 173b 17

(σολοικισμός) ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖν καὶ μὴ ποιῶντα φαίνεσθαι καὶ ποιῶντα μὴ δοκεῖν, καθάπερ ὁ Πρωταγόρας ἔλεγεν, εἰ ὁ μῆνις καὶ ὁ πῆληξ ἄρρεν ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ λέγων 'οὐλομένην' σολοικίζει μὲν κατ' ἐκεῖνον, οὐ φαίνεται δὲ τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ 'οὐλόμενον' φαίνεται μὲν, ἀλλ' οὐ σολοικίζει.

A 29 = Aristotelés, Poetica 19; p. 1456b 15

τί γὰρ ἂν τις ὑπολάβοι ἡμαρτηῆσθαι ἅ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ ὅτι εὐχεσθαι οἰόμενος ἐπιτάττει εἰπὼν 'μῆνιν ἄειδε θεά'; τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησί, ποιεῖν τι ἢ μή, ἐπίταξις ἐστίν.

A 30 = Ammon. Schol. Homer. (Grenfell–Hunt Oxyrh. Pap. II p. 68) col. XII, 20; F 240

Πρωταγόρας φησὶν πρὸς τὸ διαλαβεῖν τὴν μάχην τὸ ἐπεισόδιον γεγονέναι τὸ ἐξῆς τῆς Ξάνθου καὶ θνητοῦ μάχης ἴν' εἰς τὴν θεομαχίαν μεταβῆι, τάχα δὲ ἵνα καὶ τὸν Ἀχιλλέα ἀυξήσῃ καὶ προκατα (?) τῶν ἠ..... τοῖς κινδύνοις τῶν ἠσ..... καταλαμβάνοντα τα..... ἐπ)ήδα δὲ οὐκ ἐν τῶι ῥεῖθρῳ ἔτι ἀλλ' ἐν τῶι πεδίῳ.